

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

4-5 грудня, 2023 р.

м. Одеса

*VI Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених*

Програма та матеріали виступів учасників

*ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ*

Такий напрям виховання є дуже важливим особливо у наш час, тому що наше і наступні покоління – ми ті, хто буде відбудовувати нашу країну, хто буде створювати нове краще майбутнє, тому кожен з нас повинен чітко розуміти і усвідомлювати «хто ми є» і «що ми можемо». Тому що українці – це не просто народ, це незламна нація, що вже неодноразово доводилось.

Українська система виховання є складною та має свої власні виклики та досягнення. Вона постійно розвивається в контексті сучасних соціокультурних та економічних змін. Відіграє важливу роль у формуванні українського суспільства, впливаючи на моральні цінності, громадянську свідомість, культурну ідентичність та розвиток інтелектуального потенціалу громадян і є ключовим інструментом у побудові сильного і демократичного українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Роль виховання у розвитку людини і формуванні її особистості. [Електронний ресурс] URL:https://pidru4niki.com/10870419/pedagogika/rol_vihovannya_rozvitku_lyudini_formuvanni_osobistosti (дата звернення: 07.11.2023).
2. Єдність і взаємозв'язок завдань виховання дошкільників. [Електронний ресурс]: URL:<https://ukped.com/materialy/zahalna-pedahohika/5248-yednist-i-vzaiemozv-iazok-zavdan-vykhovannia-doshkilnykiv.html> (дата звернення: 07.11.2023).
3. «В Біляївському ліцеї №3 відбувся традиційний захід «Посвята в козачата». [Електронний ресурс] URL:https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0d5cD7oBSsWamTT6GnMVowQjU31pps1ZscVA2bKx5eFEXUKhLFegpjWHw86Bxjhxal&id=100022298084596 (дата звернення: 08.11.2023)
4. Рій «Молода Січ» взяв участь в міському етапі дитячо-юнацької, військово-патріотичної гри «Сокіл» Джура. [Електронний ресурс] URL:https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02Fdp6tPc4Eh6AoaqM6htxWVDwb7aAXJZ3gugTiKTtqivyJGdF48GwkKbZ5hfh1FWugl&id=100022298084596 (дата звернення: 08.11.2023)

Валерій Михайлов – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП Бізнес-економіка та аналітика, спеціальність 051 «Економіка»

Науковий керівник: **Юлія Юшкевич** – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ СТОЇЦИЗМУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

В багатьох випадках стоїки розглядали проблеми, що без сумніву стосуються сучасної людини, а отже, ідеї стоїцизму мають практичне значення, адже можуть допомогти кожному зорієнтуватися в складних умовах сьогодення. Філософія стоїцизму актуальна для багатьох людей, оскільки це вчення надає

конкретні рекомендації стосовно розв'язання проблемних ситуацій, урівноважує людські потреби і прагнення, робить людину впевненішою в собі, нормалізує її поведінку і приводить до ладу внутрішній світ. Стоїчне світобачення досі привертає увагу філософів, психологів і просто пересічних людей.

Епіктет, Сенека, Марк Аврелій залишили нам значні напрацювання стосовно основних положень філософії стоїцизму. Слід зазначити, що на початку XXI століття популярність стоїцизму суттєво зростає, підтвердженням чого виступає поява значної кількості навчальних та публіцистичних видань, орієнтованих на широку аудиторію, що являють собою єднання викладу основних концептуальних положень стоїчного вчення та практичних рекомендацій щодо застосування основних елементів техніки психологічної стійкості, невразливості на шляху до власного успіху. Звідси іменування стоїцизму філософією соціальної терапії. У вітчизняній літературі також спостерігається відродження філософії стоїцизму. З'являється багато робіт, присвячених цьому напрямку (як тих, що намагаються популяризувати філософські ідеї, так і напрацювання у вигляді дисертаційних досліджень та монографій).

Школу стоїцизму – у 300 р. до н.е. заснував Зенон (бл. 333-262 до н.е.) з Кітона (о. Кіпр). В історії цього філософського напрямку розрізняють Давню Стою (III-II ст. до н.е., представники – Зенон, Клеанф, Хрісіпп), Середню Стою (II-I ст. до н.е., представники – Панетій, Посідоній) і Пізню (Римську) Стою (I-II ст. н.е., представники – Сенека, Епіктет, Марк Аврелій) [7, с.26].

Стоїки переконані, що, знаючи, що в нашій владі, а що – ні, ми зможемо адекватно вибудувати стратегії власної поведінки й, реагуючи на певні ситуації, ми повинні спиратися передусім на розум. Емоції є поганим радником, вони здатні затьмарювати бачення реальності, викривляти та спотворювати його. Зокрема, коли ми гніваємося, ми не здатні контролювати себе та свої дії. Відповідно, ми не можемо повною мірою бути відповідальними за них. Тому свобода проявляється лише тоді, коли ми керуємо емоціями, а не вони нами. Деколи вважають, що стоїки виступають за повну беземоційність людини. Проте це поверхове бачення: стоїки не заперечують емоційної сфери людини, вони вважають, що її необхідно контролювати, коли вона заважає нашому формуванню і становленню [9, с.40].

Епіктет зазначав: «Є такі речі, що лежать у межах нашої сили, і такі, що лежать поза межами нашої сили. У межах нашої сили лежить наш погляд, мета, бажання, почуття відрази – одним словом, усі справи, що є нашими власними справами. Поза межами нашої сили лежить тіло, власність, репутація, становище – одним словом, усі справи, що по правді не є нашими власними справами» [4, с.43].

Такий стоїчний підхід дозволяє давати правильну оцінку подіям, що відбуваються протягом життєвого шляху та виокремлювати речі, що непідвладні нашій волі, що неабияк стане в нагоді сучасній людині. Для того, щоб з

розумінням та спокоєм проживати кожен день свого життя стоїки радять прийняти момент сьогодення, контролювати страхи та бажання, тобто жити тим, що відбувається тут і зараз. Марк Аврелій писав: «Не впади в сум'яття, уявляючи собі одразу ціле життя; не передумуй, скільки ж то всякого болю можеш зазнати, а натомість щоразу запитуй себе про теперішнє» [6, с.81].

Доброчинність у стоїків – найвище благо. Серед доброчинностей первинними є: розуміння, мужність, справедливість, розсудливість. Їхні різновиди: велич душі, поміркованість, наполегливість, рішучість і добра воля. В основі доброчинності – благо, тобто те, що корисне й водночас розумне. Протилежністю блага, згідно зі стоїками, є вада (як вияв зла). До первинних вад належать протилежні стосовно доброчинності якості: нерозумність, боягузтво, несправедливість, розбещеність, до вторинних – нестриманість, тугодумство, несприйняття поради [3, с.22].

У сучасному світі прагнення до доброчинності грає конститутивну роль в процесі формуванні аксіосфери моралі як окремої особистості, так і системи цінностей та норм, що функціонують в суспільстві, адже благо, що виступає стрижнем доброчинності допомагає людині налагодити гармонійні взаємовідносини з колективом, родиною та суспільством загалом.

На думку стоїків, пристрасті, завдяки яким виникає нещастя, майже завжди виступають як помилки спантеличеного ними розуму. А тому конче необхідно звільнитись від пристрастей, викорінюючи їх з душі. Дійсно мудрою людина може стати лише тоді, коли не дозволятиме навіть народжуватись пристрастям у своєму серці. Таким чином і народжується знаменита «апатія» стоїків, недопущення всляких пристрастей, що можуть порушити величний спокій душі. Внаслідок апатії мудрець намагається досягти анестезії, коли пристрасть ніби охолоджується, втрачаючи людське тепло. Якщо жалість, співчуття і милосердя виступають як пристрасті, що надмірно хвилюють серце, то стоїк повинен рішуче викорінювати їх зі своєї душі [5, с.202].

Отже, розуміння індивідом дійсної цінності речей перешкоджає прагненню до помилкових благ, що, згідно вчення стоїків, дозволяє адаптуватися до дійсності та вирішити проблеми пов'язані в першу чергу з появою пристрасті, як причини нещастя. Скромність, помірність розглядається у рамках принципу бажання стоїків. Це певна вибірковість уваги, тобто людина обирає, до чого їй варто схилитися, а до чого ні. Це практика самовладання, стриманості у всіх аспектах життя. Щоб бути щасливою, людина повинна контролювати свої бажання, бути вдячною за те, що існує в її житті, а не перейматися через те, чого не вистачає. Для здобуття скромності людині потрібно насолоджуватися своєю долею, полюбити та прийняти своє життя таким, яким воно є, бажати тільки ті речі, що знаходяться під її контролем. Це призведе до того, що зникнуть ті бажання, які неможливо реалізувати [8, с.109].

У сьогоденні скромність та помірність, як моральні якості, до яких прагнули стоїки, як і дві тисячі років тому уособлюють культурну та виховану людину, що

зберігає свою гідність та викликає повагу інших. У філософії стоїцизму відносини – це категорія байдужого, ми не можемо контролювати поведінку інших людей, але ми маємо владу справедливо відноситися до них. Справедливість – це чесне ставлення до інших, навіть якщо вони помиляються [8, с.110].

Наприклад, Марк Аврелій писав, що до інших потрібно ставитися справедливо, потрібно діяти за допомогою справедливості. Усі люди повинні діяти злагоджено, адже народжені для спільної справи, об'єднані всеєдністю, оскільки кожний є елементом чогось єдиного. В трактаті «Наодинці з собою» Марк Аврелій вказує: «У твоїй владі – скрізь і завжди богобоязно брати собі до вподоби все, що на той час тобі припало, і справедливо ставитися до людей, які на той час при тобі, і мистецьки опрацьовувати уявлення, які на той час у тобі, – аби якимось чином не прокралося повз твоє досягнення» [6, с.73].

Стоїки переконували, що людина як соціальне творіння перебуває у постійному взаємозв'язку та взаємозалежності від інших людей. Очевидно, важливим для неї є вміння комунікувати й вибудовувати продуктивний діалог. Стоїки звертають увагу на мистецтво діалогу. Вони аналізують діалог як дуальну взаємодію: діалог внутрішній (діалог людини із собою) та діалог зовнішній (діалог з Іншими). Вміння красномовно говорити, висловлювати чітко й ясно свою позицію, безумовно, є важливим складником продуктивного діалогу. Однак справжнє мистецтво діалогової взаємодії, на думку стоїків, полягає у вмінні слухати й чути, бути максимально орієнтованим на думки та ідеї співрозмовника [2, с.24].

Філософія стоїцизму дозволяє досить ефективно долати тривожність та відчуття жаху. Сьогодні досить часто стоїцизм презентують як психотерапевтичний метод, спрямований на долання важких життєвих обставин [10, с.58].

Як зауважили Дональд Робертсон та Тренд Кодд: «Стоїцизм проіснував протягом п'яти століть, але його терапевтичні концепції та практики були значною мірою знехтувані до початку ХХ-го століття, коли почав з'являтися раціональний підхід до психотерапії, який стверджував, що багато емоційних і психосоматичних проблем були спричинені негативними розмовами з собою або самонавіюваннями, які могли бути піддатливими до раціональної суперечки» [1].

Дуже часто саме на основі ідей стоїків витворюють різні мотиваційні системи, які спрямовані на поліпшення людського життя. Однак не слід зводити філософію стоїцизму до терапії. Психотерапія досить часто спрямована на те, щоб вирішити конкретну психологічну проблему. Стоїцизм як світоглядна система, у свою чергу, спрямована на формування та утвердження світоглядних основ, системи цінностей [10, с.58].

Підсумовуючи необхідно констатувати, що увага все більшої кількості людей до філософії стоїцизму, на нашу думку, зумовлена тим, що незважаючи на значний період – дві тисячі років, що відділяє нас від часів виникнення цього

філософського вчення, стоїчні твори допомагають отримати відповіді на питання, які здатні стабілізувати та зрівноважити людське існування. Аналіз поглядів філософів, що є представниками стоїчного вчення дозволив зробити висновок, що проблеми, які постають перед сучасною людиною можна вирішити шляхом звернення до запропонованих стоїками варіантів поведінки. Філософія стоїцизму здатна допомогти кожній людині у досягненні спокою, впевненості та зрівноваженні свого внутрішнього світу, а також сформувати гуманне суспільство, яке в нинішніх умовах буде здатне формувати правильне ставлення до буття.

Список використаних джерел:

1. Robertson D., Codd T. Stoic philosophy as a cognitive-behavioral therapy. URL: <https://medium.com/stoicismphilosophy-as-a-way-of-life/stoic-philosophy-as-a-cognitive-behavioral-therapy-597fbeba786a>
2. Ганаба С. О. Самоідентифікація як умова розвитку особистості: досвід етики стоїків. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 3. С. 23-28.
3. Дяченко М. В. Етична парадигма давньоримських стоїків. *Культура України. Серія: Культурологія*. 2016. Вип. 52. С. 19-28.
4. Епіктет. Енхейридїон і фрагменти. Буенос-Айрес: Вид-во Юліяна Середяка, 1976. 104 с.
5. Кравченко П., Москаленко С. Щастя як загальна мета людського життя в античній етиці стоїцизму. *Філософські обрії*. 2008. № 19. С. 196-211.
6. Марк Аврелій. Наодинці з собою: роздуми / пер. з грецької Р. Паранько. Львів: Априорі, 2018. 184 с.
7. Меленко С. Г. Стоїцизм: феноменологічно-правовий аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць*. Вип. 644: Правознавство. Чернівці: ЧНУ, 2013. С. 26-30.
8. Скляр А. В. Феномен причетності як складова стану евідемонії у філософії стоїцизму. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 32. С. 107-113.
9. Стебельська О. Практики стоїцизму й духовні орієнтири людини у сучасному світі. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософські науки»*. 2020. № 25-26. С. 37-46.
10. Шевчук Д. Стоїцизм як філософія екзистенційної стійкості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*. 2023. № 24. С. 55-60.

Сніжана Мусевич – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП Факультет ресторанно-готельного та туристичного бізнесу, спеціальність 241 «Готельно-ресторанна справа»

Науковий керівник: **Ванюшина Олена** – кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри психології

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСВІТИ ТА СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ: РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Суспільство відіграє ключову роль у формуванні освіти, а взаємозв'язок між ними проявляється у двох напрямках. Очевидно, що суспільство має домінуючий